

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΝΤΑ ΒΙΝΤΣΙ

Σπουδή δια τὸν ἑφιππὸν ἀνδριάντα τοῦ Φραγκίσκου Σφόρτσα
(Βιβλιοθήκη τοῦ Σβίντσορ)

Ὅλγα ἔργα τοῦ Ντὰ Βίντσι ἐφθασαν μέχρις ἡμῶν καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερα μᾶς περιεσώθησαν χωρὶς ἀνεπιτυχεῖς καὶ ἀσεβεῖς ἐπιδιορθώσεις.

Τὸ περιφανέστερον τῶν ἔργων τοῦ ἐφθασε μέχρις ἡμῶν πολὺ πα' ἡλλαγμένον, σχεδὸν κατεστραμμένον· εἶνε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος τοῦ Μιλάνου εἰς τὸ ἐστιατόριον τῶν Δομινικανῶν μοναχῶν τῆς Σάντα Μαρία ντέλλα Γκράτσια.

Εἶνε θαῦμα πῶς σώζεται ἀκόμη. Ὁ τοῖχος ἦτο ἀρχικῶς κακῶς προετοιμασμένος καὶ τὰ χρώματα, παρὰ τὴν φροντίδα τῶν ζωγράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὴν προπαρασκευὴν τῶν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἢ τῶν μαθητῶν τῶν, ἦσαν κακῆς ποιότητος καὶ τὸ ἔργον ὑφίστατο ἀλλοιώσεις τῶν χρωμάτων του, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν του.

Ἀργότερα οἱ μοναχοὶ τοῦ Μοναστηρίου, ἴσως μὴ φανταζόμενοι ὅτι κατέχουν ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλοφυέστερα ἔργα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐκοψαν ἓνα μέρος τῆς εἰκόνος, εὐτυχῶς πρὸς τὰ κάτω, διὰ νὰ ἀνοίξουν μίαν θύραν εὐκόλου συγκοινωνίας. Κατὰ τὸ 1726, ἓνας ἀσημος ζωγράφος, ὁ Μπελλόττι, ἔλαβε 500 λίβρας διὰ νὰ ἐπιδιορθώσῃ ἐλεεινὰ τὸ ἔργον τοῦ Λεονάρδου. Ἀργότερα κάποιος Μάτσα, κατὰ τὸ 1770, προέβη εἰς νέαν ἐπιδιόρθωσιν, καὶ τέλος μετὰ τὸ 1796 οἱ ἱππεῖς τοῦ Ναπολέοντος, καταλαβόντες τὸ μοναστήριον ὡς στρατώνά του, μετεχειρίσθησαν ὡς σταῦλον τὸ ἐστιατόριον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ντὰ Βίντσι ἐπαθε νέας καταστροφάς. Εὐτυχῶς μία σοφὴ ἐργασία, τοῦ Καρ. ἐνάκι, ἀπέδωκεν ἐν μέρει τὸ ἔργον εἰς τὸν θαυμασμὸν μας.

Ὁ Χριστός, πλήρης θείας ἀποκαρτερήσεως, στρέφεται εἰς τοὺς μαθητὰς του καὶ λέγει εἰς αὐτούς: «Μεταξὺ σας εἶνε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ μὲ προδώσῃ». Ἡ συγκίνησις τῶν μαθητῶν του εἶνε καταδήλος. Πλησίον τοῦ Χριστοῦ εἶνε ὁ Ἰωάννης συντετριμμένος ἀπὸ τὴν θλίψιν τῆς προοιωνιζομένης καταστροφῆς, ἐνῶ ὁ Ἰούδας προσποιούμενος τὸν ἀθῶον, δὲν ἀντέχει εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ σφίξῃ περισσότερον τὸν καρβανῶν. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἰούδα ἐδανείσθη ὁ Λεονάρδος, πρὸς ἐκδίκησιν, ἀπὸ τὸν ἡγούμενον τοῦ μοναστηρίου τῆς Σάντα Μαρία ντέλλα Γκράτσια, ἐκδικούμενος τὰς διαρκεῖς ἐνοχλήσεις του διὰ τὴν μὴ ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τῆς εἰκόνος.

Ὁ Λεονάρδος εἰς ἓνα ποίημά του διηγεῖται τὸ γεγονός αὐτὸ καὶ μᾶς γνωρίζει τὰς σκέψεις του καὶ τὰς δυσκολίας διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὴν θεῖαν μορφήν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν συγκινητικὴν ἐκείνην στιγμήν, ἴσως πλέον λυπούσαν τὴν ψυχὴν του διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην τοῦ μαθητοῦ τοῦ θὰ τὸν προέδιδε. Καὶ ὡμολογεῖ ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ εὕρῃ καὶ μεταξὺ τῶν καλυτέρων ἀνθρώπων τὴν ἀνάλογον μορφήν.

«Τὸ κονδύλι μου, ἔγραφε, ματαίως δοκιμάζει νὰ ἐκφράσῃ τὴν λυπηρὰν μεγαλοπρέπειαν μιᾶς τοιαύτης ἀγιότητος. Τὸ χέρι μου δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ πρὶν συλλάβῃ ἢ διάνοιά μου. Μήπως δὲν εἴμεθα αἰχμάλωτοι τῶν σκέψεών μας;»

«Καὶ ὁ Ἰούδας δὲ πρέπει νὰ κατοπτρίσῃ ὅλην τὴν ἀτιμίαν τῆς ἀθλίας πράξεώς του. Ματαίως ζητῶ αὐτὴν τὴν ἐκφράσιν παντοῦ, εἰς ὅλα τὰ ἀποβράσματα τῆς κοινωνίας ἐκείνου ὁ ὁποῖος θὰ ἐπώλει τὸν κύριόν του ἀντὶ τριάκοντα ἀργυρίων».

Τὴν μορφήν τοῦ Σωτῆρος εὐτυχῶς ἔχομεν σχεδὸν ἄδικτον ἀπὸ μεταγενεστέρως ἐπιδιορθώσεις εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Βέργρας τοῦ Μιλάνου. Φραγκίσκος ὁ Α', ὁ πρῶτος εὐτυχὴς κάτοχος τῆς Τζιοκόντας, ἤθελε νὰ μεταφέρῃ ὅλον τὸν τοῖχον τοῦ ἐστιατορίου εἰς Παρισίους - τόσον ἐθαύμαζε τὸ ἔργον.

Ὁ Λεονάρδος ντὰ Βίντσι ἔμεινε εἰς τὸ Μιλάνον παρὰ τῇ Σφόρτσα μέχρι τῆς ἡττῆς του. Κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Μάντοβαν καὶ μετὰ εἰς Φλωρεντίαν ὅπου εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ οἴκου τοῦ Βοργία.

Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Μιλάνον κατὰ τὸ 1503 ἐξωγράφισε τὴν περίφημον Μόνα Λίζα Μαρία ντὶ Νέλντο Γκεραρντίνι, σύζυγον τοῦ Φραντσέσκο Μπαρτολομέο ντὲ Ζενόμπι ντὲλ Τζιοκόντο, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς Τζιοκόντας.

Ὅλοι οἱ αἰῶνες ἔκλιναν γόνυ πρὸ τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ ἔργου τῆς μεγαλοφυοῦς διανοίας. Ὁ Γκωτιέ μαγευμένος διὰ τὴν Τζιοκόνταν, ἐξυμνεῖ τὸ ἀμίμητον μεδίωμα τὸ ὁποῖον παγγινδίζει μεταξὺ χειλέων καὶ ὀφθαλμῶν μὲ μίαν περιέργον ἐκφράσιν μυστικῆς βεβαιότητος. Τὸ μεδίωμα αὐτὸ εἶνε ὅλη ἡ ψυχὴ τοῦ ντὰ Βίντσι, ἡ φλογερὰ περιέργεια, ἡ ὀξεία παρατήρησις, ἡ σκέψις τοῦ ἡ ἀνεμπόδιστος ἀπὸ τὰ ὕλικά ὅρια τοῦ κόσμου.

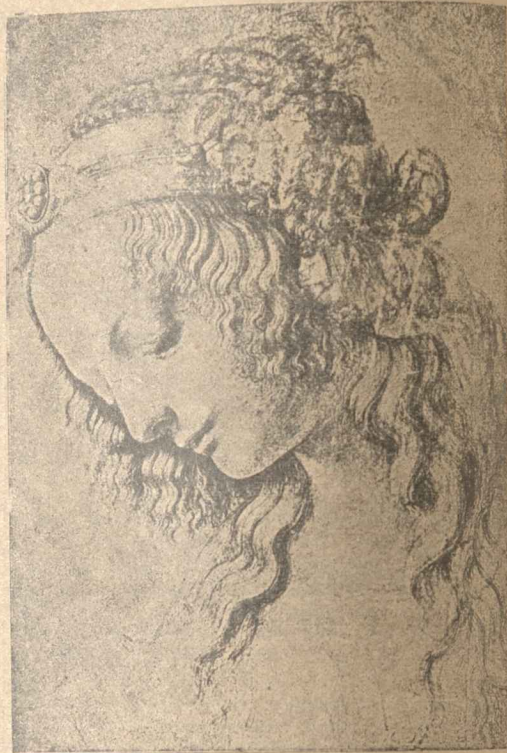
Ὁ Λεονάρδος ἐπληρώθη εἰς τὸ Μιλάνον, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ ὀλίγον ἀργότερα μετέβη εἰς Ρώμην, πλησίον τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ι' ἐκ τῶν Μεδίκων. Ἐκεῖ εἰργάζετο συνεχῶς, ὅπως ἔγραφεν, εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀκουστικῆς, τῆς ἀνατομίας, τῆς ὀπτικῆς, τῆς γεωλογίας, τῆς ὀρνιθολογίας, γεωμετρίας καὶ μηχανικῆς.

Ἐπὶ τέλους ἐγκατέλειπε τὴν πατρίδα του Ἰταλίαν καὶ μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἦτο ἤδη γέρων, μία τῶν χειρῶν του ἦτο παράλυτος. Ἐν τούτοις εἰργάζετο ἀκόμη μᾶς ἐκληροδότησε τὴν αὐτοπροσωπογραφίαν του, σωζομένην εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Τουρίνου, καὶ ἀπέθανε τὴν 2 Μαΐου τοῦ 1519 μὲ μόνην παρηγορίαν του τὸ μεδίωμα τῆς Τζιοκόντας, ἡ ὁποία ἀνῆκε μὲν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας Φραγκίσκον τὸν Α', ἔμεινε ὅμως εἰς τὴν κατοχὴν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Λεονάρδου μέχρι τοῦ θανάτου του, κατὰ τὴν συγκινητικὴν συγκυρία τῆς εὐγενικοῦ καὶ φιλοτέχνου Βασιλείας.

Ὁ Λεονάρδος ντὰ Βίντσι φωτίζει τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως. Προηγείται κατὰ τριάκοντα περίπου ἔτη τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγελίου καὶ τοῦ Ραφαήλου καὶ ἦτο ὁ πρῶτος ὁ ἐφαρμοσας τὸν φωτισμὸν εἰς τὴν ζωγραφικὴν κατόπιν παρατηρήσεως καὶ ἀκρας ἀντιλήψεως τῶν μυστηρίων τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιᾶς. «Ὅλα τὰ ἔργα του φωτίζει κάποιον μυστηριώδες φῶς, ἀπόκοσμον τρόπον τινά, πηγάζον ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, μία νέα δημιουργία κόσμου καὶ φωτός, λάμπουσα καὶ ἐξιδανικεύουσα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου. Ἐφερε πάντοτε εἰς τὴν ζωὴν του ἓνα μικρὸν τετράδιον. Καὶ ἐσημείωνε πάσας τὰς σκέψεις του μαζὶ μὲ πρόχειρα σχεδιάσματα καὶ ὑπολογισμοὺς μαθηματικούς. Τὰ σπουδαιότερα ζητήματα τῆς μηχανικῆς ἦσαν ἡ διαρκὴς σκέψις του. Ὁ σκοτεινὸς θάλαμος τῆς φωτογραφίας, ἡ μαγνητικὴ ἑλῖξ, τὰ ὀπισθογεμῆ πυροβόλα, ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος, αἱ ὀδοντωταὶ τροχαλῖαι, τὰ ἀεροπλάνα, ὁ ἀτμὸς καὶ χίλια ἄλλα ἀγνωστα ἐντελῶς εἰς τὴν ἐποχὴν του.

Αἱ σκέψεις του κλασικῆς συντομίας καὶ διαυγείας.

Ἀλλ' ὅτι τὸν ἐξυψώνει περισσότερον εἶνε ἡ ἐπίγνωσις τοῦ ὅτι οὐδὲν τὸ ἀνθρώπινον τέλειον. Ἀμφιβολία περὶ τῶν ἔργων του ἀκόμη, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὑπεροφίαν τῶν περισσοτέρων μεγάλων, ἀλλὰ καὶ τῶν μικροτέρων καὶ ἀσημοτέρων καλλιτεχνῶν. Ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα

Σπουδὴ κεφαλῆς τῆς Παρθένου
(Φλωρεντία. Μουσεῖον τῶν Ὀφίτσι)

εἰς πάντα ἄνθρωπον νὰ κρίνῃ ὅχι μόνον μέχρις ἐμβάδος, ἀλλὰ τὰ πάντα.

Οἱ οὐδὲποτε, ἔγραφεν, ἔστω καὶ μὴ καλλιτέχνης, δύναται νὰ κρίνῃ, ἂν εἰς ἓνα ἔργον τέχνης ὁ ὅμος εἶνε παρακάτω ἢ παραπάνω, ἂν εἶνε παραμορφωμένον τὸ σῶμα, τὸ στόμα μεγάλον, ἡ ὑπερβολικὴ ἡ μύτη. Διὰ τί ἡμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ κρίνῃ τὸ ἔργον τῆς φύσεως καὶ ἀδυνατεῖ νὰ ἀντιληφθῇ τὰς ἀτελείας ἐνὸς καλλιτεχνικοῦ ἔργου; Ὁ φιλόσοφος ἐξισοῦτο πρὸς τὸν ζωγράφον καὶ τὸν σοφόν.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Ἁγία Ἄννα, ἡ Παρθένος καὶ τὸ Παιδίον Χριστὸς
(Μουσεῖον τοῦ Λούβρου)